

Lützens indsats for væverindustrien, men her lå hans virke hovedsageligt i den sidste tredjedel af hans liv og er måske derfor kun sporadisk berørt i bogen. Det beskrives i indledningen ved generelle udsagn om Slettens (Nordvestfyns) vævere eller om Fyens Stifts Patriotiske Selskab. En af de mere pudsig ting i selve dagbogen er Lützens beskrivelser af en del af de embedsmænd og godsejere, han i sit virke havde været i berøring med. Der bliver ikke lagt fingre imellem – hverken når det gælder ris eller ros.

Lütken påbegyndte dagbogen med den hensigt at notere sig, hvad der forekom ham at være af interesse i hans liv. Han gik senere over til at mene, at det skulle være personlige embedsnotater, der måske også ville kunne gavne en efterfølger. På et tidspunkt kaldte han sig selv til orden (1805, s. 72). Han ville nu ikke mere skrive om »udskiftning ... og alskens juristerier«, men om hans egentlige bestemmelse som religionstaler. Det glemtes dog hurtigt, og de efterfølgende år var det blandt andet koppevaccinationer, han var optaget af. Også her var han foregangsmand. Han var en af dem, der nåede at vaccinere en del personer, inden vaccinationen blev obligatorisk i 1810.

Hovedvægten i bogen er Lützens virke i Lumby sogn. Wendt-Larsen har ønsket at give nutidige læsere af Lützens optegnelser de bedst mulige referencerammer, hvilket har medført, at indledningen rummer et væld af oplysninger om stort og småt. Der er tillige indsat fyldige – ofte næsten leksikale – noter i både indledning og dagbog. Man kunne med fordel have bragt de vigtigste forklaringer i et indledende kapitel og henvist de leksikale ordforklaringer til et afsluttende register. Bogen har ingen samlet kilde- og litteraturliste, men i den retning er noterne upåklagelige. Der er både et person- og et stedregister.

Amtsprovst Lützens liv og virke kunne indgå i adskillige særskilte problemstillinger, og hertil kan der findes rigelig inspiration i denne udgivelse.

Grethe Banggaard

Emanuela Barelai: *En dansk diplomat i Italien i 1800-tallet. Herman Schubart og Elise Wieling*. (Udgiverselskab for Historisk Samfund for Fyns Stift, i kommission hos Odense Universitetsforlag, 1998). 80 s., 118 kr.

Af bogens omslag fristes læseren til at uddybe bekendtskabet med ægteparret Schubart. De er afbilledet i 1814 af den italienske portrætmaler Pietro Benvenuti i et dobbeltportræt omgivet af enkelte udsøgte kunstgenstande i deres hjem, »Villa della Salute«, i Montenero i Toscana. Elise Schubart, f. Wieling, sidder med ryggen til et vindue, som indrammer hende og udsigten ned mod Livorno, havet og en fjern horisont. En elegant kvinde iført tidens mode med tydelige referencer til samtidens sværmeri for renæssancens berømte kvindepotretter. Hun hviler venstre arm på instrumentets tangenter, musikken er forstummet. Hendes placering omkring billedets lodrette midtakse, den stærke belysning af ansigt og hals sammen med det uendelige rum bag hende, giver hende et idealiseret og distant udtryk i forhold til ægtemanden. I forordet giver forfatteren udtryk for sit ønske om at formidle et mere nuanceret portræt af Herman Schubart (1756-1832) end det, der almindeligvis forefindes i den ældre litteratur. Præsentationen bygger på et omfattende kildemateriale, heriblandt en selvbiografi, »*Biographie d'un diplomate de 50 ans avec des anecdotes historiques et politiques*« skrevet i 1830, og en stor brevsamling, som opbevares i Det kgl. Bibliotek efter Herman Schubart.

Emanuela Barelai har valgt at bygge

teksten op af mange, store og små citater i dansk oversættelse, ledsaget af kommentarer og referencer til de daværende politiske forhold og en bredere kulturhistorisk kontekst. Det er en god ide at benytte citater, men det er en udfordring og kræver et stort kendskab til den hoffærdige, gammeldags sprogtone, Schubart benytter sig af, for at en oversættelse ikke skal gøre ham ufrivilligt komisk. En karakteristik, han i øvrigt fik hæftet på sig de sidste år, han levede på Fyn. Der gås kronologisk til værks, og fra første afsnit står det læseren klart, at Herman Schubart ikke er en hvem som helst. Ud over egne fortjenester er han broder til Sybille Reventlow gift med Johan Ludvig Reventlow og Charlotte Schimmelmänn gift med greve Ernst Schimmelmänn. Dermed er angivet, at bogens hovedperson havde adgang til de mest indflydelsesrige kredse i Danmark, at han færdedes hjemmefant mellem politikere, finansmænd, skønlitter og kunstnere. Karrieren som diplomat førte ham til Tyskland, Holland og Italien, hvorfra han iagttog de historiske begivenheder i Napoleons Frankrig og i England.

Undervejs traf Schubart sin livsledsager Elise Wieling, datter af en velhavende, hollandsk rådsherre. Årene fra de blev gift i 1789 til hendes død i 1814 var en lykkelig tid, efter nogle års omskiftelighed slog de sig i 1802 ned i Pisa om vinteren, mens de tilbragte sommeren i Montenero. Deres omsorg for de danske landsmænd i Italien var oprigtig og deres gæstfrihed meget stor. De stod i kontakt med mange af tidens største personligheder og havde, så længe Elise Schubart levede, også midler til at dyrke deres glæde ved kunsten. Han som medlem af det litterære akademi i Livorno, hun som elsker af musik, og begge som kendere af billedkunsten. De forsøgte at formidle kontakter mellem den italienske og den danske kultur. Det

var således et hårdt, om end ikke uventet, slag for Herman Schubart, da hustruen døde i 1814. Bogens sidste sider beretter meget knapt om de vigtigste hændelser fra årene, indtil Schubart slog sig ned på Fyn i 1821, hvor han levede til sin død i 1832.

Det har ikke været nogen let sag at sammenfatte dette omfattende materiale i en mindre publikation. Det store stof, som Emanuela Barelai allerede har bearbejdet i et antal artikler samt en afhandling i to bind på italiensk, er vanskeligt at komprimere og samtidig gøre klart overskueligt. Det kunne have været en hjælp for læseren, hvis forfatteren som udgangspunkt havde givet et overblik over det arkiv, Schubart har efterladt, dets omfang og beskaffenhed.

Denne viden kunne have sat de udvalgte, citerede breve i relief parallelt med selvbiografien. Som citaterne forefindes i teksten nu, er det umuligt at fornemme, om de er repræsentative for Schubarts brevsamling eller om de er valgt, fordi de belyser det enkle, biografiske forløb. Et svar på et brev fra en gammel bekendt, den venezianske gesandt Spiridian Battaglia benyttes behændigt til at beskrive ægteparrets tilværelse, fra de blev gift og til brevet sendes 24. september 1803 (s. 36-42). Heri kommer Schubarts følelser til hustruen smukt til orde i hans kærlige portræt af hende. Et tilsvarende af ham savnes, når bogen er læst. Forfatteren har med omhu tilføjet biografiske oplysninger i noterne, ikke desto mindre kræves der en vågen læser for at få brikkerne til at falde på plads. Således omtales plejedatteren, senere adoptivdatteren for første gang i billedteksten til fig. 3 på s. 10 som Signora Marietta Buonaccorsi, samme billedtekst som adoptivdatteren M.B. (1804), gift med korsikaneren Buonaccorsi (1814). I teksten s. 11 omtales hun som Schubarts mangeårige veninde Marietta Bu-

onaccorsi. At det er plejedatteren, fremgår af note 4, mens det først er på s. 34, det oplyses, at Elise Schubart besluttede sig til at adoptere Bettina, datter af kapelmesteren Adam Marcuori i Pisa (uddybende referencer findes i note 10 til Emanuela Barellais afhandling *Da Montenero a Sollerup. L'Autobiografia di Herman Schubart (1756-1832)*, I-II, 1994).

Teksten er ledsaget af mange illustrationer, hvoraf fig. 7-22 er farvegengivelser med en lidt fyldigere tekst. Omslagets billede gentages som fig. 10 med et udsnit af de to portrætter som fig. 11: Herman Schubart i profil og Elise Schubart i trekvartprofil vendt mod hinanden. Formodentlig slår det læseren, at der er stor lighed mellem fig. 5, en sort-hvid gengivelse af Thorvaldsens buste af Elise Schubart, og Pietro Benvenuti's portræt, som blot er spejlvendt i forhold til Thorvaldsens. Taget i betragtning, at Elise Schubart havde været syg i længere tid og døde det år, Benvenuti malede billedet, kan han have støttet sig til marmorbusten fra 1804, selv om Schubart aldrig fik råd til at hente den hjem, han måtte nøjes med gipsmodellen. Det nævnes ikke, men det havde dog været interessant at få belyst, om Benvenuti's portræt er posthumt, således som andre forfattere har antydnet det. Ser man på den charmerende skitse til billedet, fig. 31, er der meget, der tyder på det. Tilsvarende havde det været til glæde for læserne, om litteraturen om ægteparret Schubarts virke som kunstmæcener var blevet opdateret. Det er allere værd, at Bertel Thorvaldsen får en større plads blandt kunstnerne og ligeledes at citere J.M. Thiele: *Thorvaldsens Biografi*, I-II, 1852, men der er publiceret væsentlige kommentarer, blandt andet i Else Kai Sass: *Thorvaldsens portrætbuster*, I-III, 1963, som kunne have sammenkædet Emanuela Barellais tekst og illustrationer smukt. Ligeledes er der

tilkommet oplysninger om den danske billedkunst i første halvdel af det 19. århundrede, siden forfatteren skrev »En fynsk kosmopolit fra det 18. århundrede? Diplomaten og mæcenen Herman Schubart« i *Fynske Årbøger* 1984. Ikke mindst er der foretaget en udredning af den internationalt orienterede, romantiske skole omkring J.L. Lund og den mere nationalt orienterede, nyklassicistiske skole omkring C.W. Eckersberg. Ægteparret Schubarts orientering som kendere af tidens moderne kunst og deres høje dannelsesniveau som »dilettanter« kan til dels aflæses af bogens illustrationer, men en kommentar med belæg i korrespondencen burde have suppleret portrættet af ægtefællerne og forklaret forfatterens valg af netop disse udvalgte eksempler frem for andre.

Hannemarie Ragn Jensen

Inge Adriansen: *Krig og Kærlighed i 1864. Breve mellem Sønderborgs borgmesterpar Hilmar og Olufa Finsen*. (Historisk Samfund for Als og Sundeved, 1998). 216 s., 198 kr.

Det er sjældent at læse om civile menneskers oplevelse af krig, som det er tilfældet i denne udgivne brevveksling fra krigen 1864. Brevene blev vekslet i perioden 16. marts til 22. juni 1864 mellem Sønderborgs borgmester 1850-64 Hilmar Finsen og hans gravide kone Olufa, der sammen med tre børn var taget til København i sikkerhed.

Breve fra Olufa Finsen omhandler mest ængstelsen – også for om manden har fået møbler og sølvtøj i sikkerhed – endeløse kærlighedserklæringer og meddelelser om børnene. Om talrige visitter skrives der især i den tidlige del af brevvekslingen. Og så er der rygterne dels om preusserne, dels om de danske politiske begivenheder, dels om international politik, som fx 15. april: »Garibaldi befinder sig i England efter Opfor-